

Justitiedepartementet, 103 33 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L7@regeringskansliet.se

Diarienummer: KS 2024-2467

Yttrande

Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80), Ju2024/02572

Svenska kyrkans arbete med människor i utsatthet grundar sig i en kristen människosyn som värnar varje människas okränkbara värde som skapad till Guds avbild. Svenska kyrkans församlingar möter i den diakonala verksamheten människor i alla skeden av asylprocessen liksom de som lever utan tillstånd i Sverige. Svenska kyrkans anställda och ideella har en viktig roll som medvandrare och ger medmänskligt stöd till den som fått ett avslagsbeslut. Därtill har Svenska kyrkan en närvaro på förvaren och erbjuder själavård och samtal för de förvarstagna.

Svenska kyrkan har granskat betänkandet utifrån en kristen människosyn som harmoniserar med mänskliga rättigheter, barnets rättigheter och utifrån ett etiskt perspektiv. Svenska kyrkan lämnar synpunkter på för trossamfundet relevanta delar av betänkandet.

Sammanfattning av Svenska kyrkans synpunkter

- Svenska kyrkan avstyrker förslaget att en särskild sekretessbrytande informationsplikt, en så kallad uppgiftsskyldighet, ska införas i utlänningslagen för vissa myndigheter.
- Svenska kyrkan menar att en informationsplikt sannolikt inte kommer leda till ett ökat återvändande. I stället borde satsningar göras på att förstärka arbetet med frivilligt återvändande.
- För det fall en informationsplikt införs i utlänningslagen välkomnar Svenska kyrkan utredningens bedömning om att hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst inte ska omfattas. Svenska kyrkan anser dock att även information som lämnas till Skatteverket i samband med barns födelse ska undantas.
- Svenska kyrkan avstyrker förslaget om ett sänkt beviskrav för inre utlänningskontroller och anser vidare att diskrimineringslagen bör utvidgas så Diskrimineringsombudsmannens möjlighet att utöva tillsyn inkluderar berörda myndigheters hela verksamhet.

- Svenska kyrkan vill särskilt understryka vikten av att respektera trygga rum såsom skola, religiösa byggnader och sjuk- och hälsovårdsinrättningar inom ramen för inre utlänningskontroller.
- Svenska kyrkan anser att de ytterligare befogenheter som föreslås för att klarlägga en utlännings identitet inte ska kunna användas mot barn.
- Svenska kyrkan avstyrker förslaget att en möjlighet till provtagning med tvång ska införas i en ny lag i syfte att verkställa ett avlägsnandebeslut.
- Svenska kyrkan anser att det saknas en fördjupad etisk analys av förslaget om provtagning med tvång.
- Vid införande av en möjlighet till provtagning med tvång anser Svenska kyrkan att den nedre åldersgränsen bör vara 18 år. Svenska kyrkan anser dessutom att ytterligare förtydliganden behövs kring vilka faktorer som kan behöva beaktas i en proportionalitetsbedömning i det enskilda fallet.

Svenska kyrkans synpunkter

Kapitel 4 Utökad informationsutbyte

Svenska kyrkan *avstyrker* förslaget att en särskild sekretessbrytande informationsplikt, en så kallad uppgiftsskyldighet, ska införas i utlänningslagen (2005:716) för vissa myndigheter.

Den föreslagna informationsplikten syftar till att fler avlägsnandebeslut ska verkställas och att möjligheterna för människor att leva i landet utan uppehållstillstånd ska försvåras. Svenska kyrkan konstaterar dock att utredningen varken gjort en internationell utblick i denna del eller redovisar evidens eller forskning som ger stöd för att ett utökad informationsutbyte mellan myndigheter leder till ett ökat återvändande.

I Tyskland och Storbritannien finns, sedan 1990-talet respektive 2010-talet, lagstiftning som innebär att offentligt anställda är skyldiga att rapportera människor utan tillstånd till verkställande myndigheter. Rapporter från civilsamhället i dessa länder visar att rapporteringsskyldigheten har lett till ökad misstro till det offentliga och att människor som vistas i länderna utan tillstånd hamnat i än mer utsatthet. Människor som utsätts för brott vågar inte anmäla detta till rättsvårdande myndigheter och många undviker att uppsöka vård. Detta drabbar särskilt kvinnor som inte vågar söka mödravård och kvinnor som utsätts för människohandel eller för våld i nära relation. Det finns inte rapporter från civilsamhället eller myndigheter som ger stöd till att rapporteringsskyldigheten i Tyskland och Storbritannien resulterat i ett minskat antal människor utan uppehållstillstånd som vistas i länderna ([Svenska](#)

[Röda Korset, Humanitära konsekvenser av informationsplikten – ökat lidande, särskilt för barn och kvinnor, utan avsedd effekt, 2024](#)). Svenska kyrkan konstaterar därmed att det saknas evidens för att en informationsplikt är en effektiv åtgärd för att öka återvändandet.

Både Tyskland och Storbritannien har därtill fått motta kritik inte bara från kyrkor och civilsamhällesaktörer utan även från FN:s kvinnokommitté till följd av skyldigheten att rapportera människor utan uppehållstillstånd. Tyskland har även fått kritik från FN:s rasdiskrimineringskommitté (ibid.).

FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har i sina rekommendationer till Sverige i mars 2024 uttryckt en oro över förslaget om en informationsplikt och rekommenderar Sverige att vidta åtgärder för att säkra att människor utan uppehållstillstånd får tillgång till sina rättigheter. FN:s barnrättskommitté uppmanar konventionsstaterna i den allmänna kommentaren nr. 22 att inrätta ”brandväggar” så att inte barns personuppgifter lämnas ut och används för verkställande av migrationsbeslut om uppgifterna samlats in för andra ändamål. Europarådets kommission mot rasism och intolerans (ECRI) ger en liknande rekommendation i sin allmänna kommentar nr. 16. ECRI granskar för närvarande Sverige inom ramen för den sjätte cykeln. ECRI har varit i kontakt med Svenska kyrkan och andra civilsamhällesaktörer för att diskutera frågan om ett införande av en informationsplikt. Svenska kyrkan konstaterar att informationsplikten som nu föreslås är motsatsen till sådana ”brandväggar” som åsyftas i dessa kommentarer.

Svenska kyrkan har tidigare tydligt tagit ställning för att människor ska få tillgång till sina rättigheter oavsett deras migrationsstatus. En informationsplikt riskerar att leda till att denna grupp i ännu större utsträckning jämfört med idag inte vågar uppsöka myndigheter, oaktat om de omfattas av en sådan plikt eller inte. Därmed riskerar dessa människor att hamna i än större utsatthet och i praktiken inte får sina rättigheter tillgodosedda. Svenska kyrkans erfarenhet av att möta människor i papperslöshet är att det redan idag är förenat med stora svårigheter och utsatthet att vistas i Sverige utan ett uppehållstillstånd, särskilt för kvinnor och barn (se [Svenska kyrkan, En reva i samhällskroppen, 2023](#)). Trots detta väljer många att stanna kvar i landet.

Svenska kyrkan menar att en informationsplikt sannolikt inte kommer leda till ett ökat återvändande. Svenska kyrkan vill i stället betona vikten av att satsningar görs på ett förstärkt arbete med frivilligt återvändande.

Införs en sådan informationsplikt som föreslås vill Svenska kyrkan framhålla följande.

Svenska kyrkan är positiv till att de myndigheter som omfattas av en informationsplikt regleras i lag då ändringar kräver ett riksdagsbeslut, vilket gör att regleringen blir mer förutsägbar.

Svenska kyrkan välkomnar att hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst inte föreslås omfattas av informationsplikten. Svenska kyrkan och en stor bredd av aktörer har i dialog med utredningen framfört att en informationsplikt för dessa sektorer skulle leda till orimliga konsekvenser för människor som lever i landet utan uppehållstillstånd. Det är därför välkommet att utredningen gör samma bedömning.

Svenska kyrkan anser dock att Skatteverket bör få undantag från informationsplikten när det gäller den information som lämnas till myndigheten i samband med ett barns födelse. Svenska kyrkan ser annars en risk för att blivande föräldrar som vistas i landet utan uppehållstillstånd inte vågar uppsöka hälso- och sjukvården i samband med barns födelse. Detta kan medföra risker både för mor och barn inför, under och efter förlossning. Vidare kan det innebära att barnet, och vilka dess föräldrar är, inte registreras. Enligt FN:s barnkonvention har barn rätt till sin identitet och ska registreras direkt vid födelsen (se art. 7 och 8). I FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 23 uppmanas konventionsstaterna att ta bort juridiska och praktiska hinder för födelseregistrering och förbjuda sjukvårdsinrättningar eller tjänstemän med ansvar för registrering att lämna ut uppgifter till migrationsmyndigheter. Barn vars födelse inte registreras riskerar att få svårare att få sina rättigheter tillgodosedda samt löper högre risk för att bli statslösa. Kvinnors rätt till sexuell och reproduktiv hälsa, vilket inkluderar rätt till mödra- och förlossningsvård, följer av internationella konventioner och återfinns i Socialstyrelsens nationella strategi för SRHR sedan 2019 där alla har rätt till en trygg och säker vård vid graviditet, förlossning och tiden efter uttalas. Sammanfattningsvis utgör lagstiftningen kring hälso- och sjukvård tillsammans med nationella strategier en stark grund för att säkerställa en trygg och jämlik förlossningsvård samt främja sexuell och reproduktiv hälsa i Sverige, för alla. I en [deklaration från 2023](#) uppmanade Act Svenska kyrkan EU:s medlemsstater att vidta åtgärder för att garantera att alla, även de mest marginaliserade, får tillgång till sina sexuella och reproduktiva rättigheter.

Svenska kyrkans församlingar bedriver en bred diakonal verksamhet vilket innefattar både stöd till människor som inte har uppehållstillstånd liksom arbetsträning och rehabilitering för de som står långt från arbetsmarknaden. Det är inte ovanligt att olika verksamheter äger rum samtidigt i församlingarnas lokaler. Det finns därför en risk att samverkan med myndigheter som omfattas av informationsplikten såsom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan kan komma att försvåras.

Kapitel 5 Översyn av regelverket om inre utlänningskontroll

Svenska kyrkan *avstyrker* förslaget om att sänka beviskravet för inre utlänningskontroller.

Svenska kyrkan anser att ett högt ställt beviskrav för inre utlänningskontroller är viktigt för att minska risken för att kontrollerna ska uppfattas som diskriminerande och säkerställa god

rättssäkerhet. Svenska kyrkan noterar att den stora majoriteten av de människor som under 2023 kontrollerades vid inre utlänningskontroller befann sig lagligt i Sverige. Ett sänkt beviskrav leder sannolikt till att fler människor som befinner sig lagligt i Sverige kommer utsättas för inre utlänningskontroller.

Svenska kyrkan konstaterar att en inre utlänningskontroll innebär ett intrång i en individs personliga integritet. Bland de individer som kan komma att kontrolleras vid en inre utlänningskontroll finns även särskilt sårbara individer såsom barn eller de som lider av trauma. För att skydda individers värdighet, rättigheter och integritet är det viktigt att lagstiftningen ger tydlig vägledning för de tillämpande myndigheterna. Likaså är det viktigt att myndigheterna är transparanta och har tydliga riktlinjer.

Vidare anser Svenska kyrkan att diskrimineringslagen (2008:567) bör utvidgas så Diskrimineringsombudsmannens möjlighet att utöva tillsyn inkluderar berörda myndigheters hela verksamhet. Detta för att öka transparensen och förtroendet för att utförda utlänningskontroller uppfyller lagkraven samt möjliggöra ansvarsutkrävande för det fall en individ utsätts för diskriminerande behandling.

Svenska kyrkan menar att det fortsatt bör krävas grundad anledning att anta att en person saknar rätt att uppehålla sig i landet för att en inre utlänningskontroll ska få utföras.

Svenska kyrkan vill även särskilt understryka vikten av att respektera trygga rum såsom skola, religiösa byggnader och hälso- och sjukvårdsinrättningar inom ramen för inre utlänningskontroller.

Kapitel 6 Ytterligare befogenheter för att klarlägga en utlännings identitet

Svenska kyrkan menar att förslagen om att utöka myndigheternas befogenheter för att klarlägga en utlännings identitet innebär behov av betydande etiska överväganden. Att undersöka elektronisk kommunikationsutrustning som mobiltelefoner innebär ett stort intrång i den personliga integriteten. Ett omhändertagande av en mobil är idag inte bara integritetskränkande utan isolerar även individen från omvärlden i och med att många tjänster kräver mobiltelefon. Detta inkluderar risken att individen förlorar tillgång till kommunikationskanaler som e-post och sociala medier, vilket innebär en väsentlig negativ påverkan på individens privat- och familjeliv. För en asylsökande kan ett omhändertagande av en mobil även försvåra möjligheten att uppfylla skyldigheten att klargöra sin identitet. Det finns även en risk att överskottsinformation används i högre grad än tilltänkt. Därför anser Svenska kyrkan att kopior av överskottsinformation som inte bidrar till syftet av åtgärden bör destrueras skyndsamt.

Svenska kyrkan önskar se ett ökat fokus på alternativa metoder än omhändertagande av elektronisk utrustning, husrannsakan och kroppsvisitation utifrån risken att åtgärderna inte är

proportionella i förhållande till den integritetskränkning de innebär. Ytterligare etiska överväganden krävs när åtgärderna kombineras med andra typer av tvångsåtgärder. Svenska kyrkan anser att dessa typer av åtgärder vare sig är nödvändiga eller proportionerliga när det gäller barn.

Kapitel 12 Provtagning inför verkställighet av avlägsnandebeslut

Svenska kyrkan *avstyrker* förslaget om att en möjlighet till provtagning med tvång ska införas i en ny lag i syfte att verkställa ett avlägsnandebeslut.

Svenska kyrkan konstaterar att Sverige har en reglerad invandring och att staten därför har ett legitimt intresse av att kunna verkställa avlägsnandebeslut. Detta behöver dock vägas mot andra värden och intressen. Svenska kyrkan anser att individens personliga och kroppsliga integritet måste väga tungt i en proportionalitetsbedömning. Utredningen påtalar även att det idag inte går att veta vilka sjukdomar som kan bli aktuella i framtiden och därmed igår det inte heller att veta vidden av ett kroppsligt ingrepp vid provtagning med tvång.

Svenska kyrkan menar att provtagning med tvång som ett verktyg för migrationskontroll väcker svåra etiska frågor. Svenska kyrkan anser att utredningen behöver kompletteras med fördjupad etisk analys kring förslaget om provtagning med tvång.

Införs en ny lag som möjliggör provtagning med tvång vill Svenska kyrkan framföra följande. Svenska kyrkan instämmer med utredningen att en möjlighet till provtagning med tvång, liksom för vilka sjukdomar, bör regleras i lag. Utifrån ett barnrättsperspektiv anser Svenska kyrkan, till skillnad från utredningen, att den nedre åldersgränsen för provtagning med tvång bör vara 18 år, oavsett grund för utvisning. Vidare ser Svenska kyrkan behovet av att ytterligare förtydliga vilka faktorer som kan behöva beaktas i en proportionalitetsbedömning i det enskilda fallet, utöver fysisk och psykisk hälsa. Detta kan ge tydligare vägledning för de tillämpande myndigheterna och göra bedömningarna mer rättssäkra.

Uppsala 10 mars 2025

På kyrkostyrelsens vägnar,

Camilla Asp
Generalsekreterare

Karin Sarja
Avdelningschef